

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-35>

УДК 330.338:65.016

ДІАГНОСТИКА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

THE FINANCIAL ACTIVITIES DEVELOPMENT MANAGEMENT DIAGNOSIS FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES OF ODESSA REGION

Барбінягра Олександр Миколайович
аспірант,
Одеський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8496-4223>

Barbinyagra Alexander
Odessa State Agrarian University

У статті проведено діагностику управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств Одеської області. Діагностика здійснена на основі розрахунку показників фінансового стану, співставлення фактичних показників з їх нормативними значеннями. Визначено відхилення показників, для яких не встановлене нормативне значення, від середнього їх рівня в Україні. На основі кореляційного аналізу сформовано схему взаємозв'язків між показниками фінансового стану аграрних підприємств. Встановлено, що найбільший вплив на показники фінансового стану здійснюють період погашення дебіторської заборгованості та коефіцієнт маневреності власного капіталу. Обчислено коефіцієнти ефективності управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств. Проведено регресійний аналіз ефективності управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова: фінансова діяльність, управління розвитком фінансової діяльності, аграрні підприємства, оцінка ефективності, фактори ефективного управління.

В статье проведена диагностика управления развитием финансовой деятельности аграрных предприятий Одесской области. Диагностика осуществлена на основе расчета показателей финансового состояния и сопоставления с нормативными значениями. Определены отклонения показателей, для которых не установлено нормативное значение, от среднего их уровня в Украине. На основе корреляционного анализа сформирована схема взаимосвязей между показателями финансового состояния аграрных предприятий. Установлено, что наибольшее влияние на показатели финансового состояния осуществляют период погашения дебиторской задолженности и коэффициент маневренности собственного капитала. Вычислены коэффициенты эффективности управления развитием финансовой деятельности аграрных предприятий. Проведен регрессионный анализ эффективности управления развитием финансовой деятельности аграрных предприятий.

Ключевые слова: финансовая деятельность, управление развитием финансовой деятельности, аграрные предприятия, оценка эффективности, факторы эффективного управления.

The article diagnoses the financial activities development management of agricultural enterprises of Odessa region on the basis of efficiency assessment and identification of internal factors of its increase. The empirical basis of the study is the data for 2015–2020 reports on the financial condition and reports on the financial results of fifteen agricultural enterprises of Odessa region. 38 financial indicators are calculated for these enterprises. The analysis of activity of the agricultural enterprises of the Odessa region on the basis of comparison of 20 indicators with existing standard values is carried out. Deviations of 18 indicators without normative value from the average level in Ukraine are determined. On the basis of the correlation analysis the scheme of interrelations between financial indicators of the agrarian enterprises of the Odessa region is formed. It is established that the greatest influence on financial indicators is exerted by the period of repayment of receivables and the coefficient of maneuverability of equity. Coefficients of efficiency for financial activity development management of the Odessa region agrarian enterprises are calculated and researched enterprises are divided into three groups on dynamics of formation of an indicator during 2015–2020: tendency to growth, insignificant decreasing tendency, decreasing tendency. A regression analysis of the financial activity development management efficiency of the Odessa region agrarian enterprises is implemented

for the following factors: the number of employees, level of specialization, number of funding sources, growth rate of book value of assets, crop yield. It is established that these factors have a direct proportional impact on the financial activity development management efficiency of agricultural enterprises. The study found that despite the adequacy of working capital to ensure the production and marketing process in conditions of limited borrowing, sufficient equity to finance assets, the adequacy of current assets for timely settlement of liabilities, timely repayment of receivables by customers, as well as availability of financial autonomy and stability, agricultural enterprises of Odessa region inefficiently manage stocks and accounts payable, as well as have an insufficient level of net profit margin and operating profit margin.

Keywords: financial activity, management of financial activity development, agricultural enterprises, efficiency assessment, factors of effective management.

Постановка проблеми. Результативність будь-якого управлінського процесу потребує аналізу, контролю, а отже діагностики й оцінювання. Управління розвитком фінансової діяльності спрямоване, в першу чергу, на забезпечення постійного покращення фінансового стану підприємства та формування фінансової стійкості. Особливо гостро постає необхідність діагностики даного процесу в аграрній сфері, яка являється пріоритетним напрямом економіки України, зважаючи на те, що аграрний сектор продукує близько 15% ВВП та тут працевлаштоване близько 16% зайнятого населення країни. Але значна частка аграрних підприємств, особливо тих, що є малими та середніми суб'єктами господарювання, перебуває в нестійкому фінансовому стані та потребує організації більш ефективного управління фінансовою діяльністю, а це, в свою чергу, вимагає здійснення діагностики управління її розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню фінансових аспектів управління діяльністю підприємств та діагностики фінансового стану присвячено чимало досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців. Сучіу Г. та Берсан П.-Н., досліджуючи фінансову діагностику активів компаній, відзначають її перевагу в управлінні фінансами, яка полягає в тому, що вона дає можливість скласти стратегії, пов'язані з майбутньою діяльністю, та роблять висновок, що відповідний діагноз можна поставити лише після аналізу якомога більшої кількості фінансових показників і коли існують стандарти (нормативи) для діагностики і оцінки [1].

Сучіу Г. також досліджує, за яких умов забезпечується фінансова рівновага та робить висновок, що діагностика фінансової рівноваги враховує 2 складові: джерела фінансування (власний капітал, позичений, тимчасово залучений), а ефективна фінансова рівновага, на його думку, повинна відповідати основним вимогам: наявність постійних джерел, представлених власним капіталом та позиками понад 1 рік.

Досліджуючи проблеми діагностики фінансового стану і стійкості функціонування підприємства, Копчак Ю.С. звертає увагу на те, що, зважаючи на велику кількість шляхів поліпшення фінансового стану підприємства, існує низка перешкод, що заважає їх упровадженню в діяльність суб'єктів господарської діяльності, серед яких автор виділяє об'єктивні, зокрема стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства [3, с. 23].

Лук'янова В.В. і Лабунець О.О. вказують на необхідність «докладно проаналізувати загрози від негативних важелів, що мають вплив на фінансовий стан, можуть спричинити збитки підприємству, а також усебічно оцінити результати фінансово-господарської діяльності підприємства в розрізі діагностики його фінансового стану, щоб забезпечити економічну безпеку підприємства» [4, с. 68].

На думку Мищисин О.Л. та Федорович І.С., для діагностики фінансового забезпечення підприємства доцільно використовувати такі критерії оцінки стану фінансових ресурсів підприємства, як: структура фінансового забезпечення діяльності підприємства; відповідність структури фінансування активам підприємства; склад резервів підприємства [5, с. 655]. При цьому автори підкреслюють, що «...з метою ефективного управління розвитком підприємства доцільно використовувати комплексний підхід до формування системи показників діагностики стану забезпеченості фінансовими ресурсами, що є дуже важливим в умовах конкурентної боротьби» [5, с. 655].

Відносно удосконалення механізму фінансової діагностики у публікації Горбунової А.В. автор звертає увагу на те, що діагностика фінансового стану має бути спрямована на те, щоб ще на ранніх стадіях внаслідок систематичної перевірки за цілеспрямовано введеними функціональними складовими можна було б ідентифікувати і якомога швидше ліквідувати негативний вплив різних видів деструктивних факторів [6, с. 15–16].

Значна увага науковцями звертається на показники, що застосовуються в діагностиці фінансового стану. Так, Підхомний О.М., відзначає, що основними показниками, які визначають фінансовий стан підприємства, є: показники ліквідності та платоспроможності; показники оцінки фінансової стійкості; показники ділової активності; показники аналізу рентабельності та інші [7, с. 234].

Маринич І.А., Дзіковський І.І. обґрунтовують сучасні підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства [8]. Левченко Н.М. висвітлює розроблений принциповий алгоритм управління фінансовим потенціалом підприємств з урахуванням тенденцій функціонування підприємства в мінливому зовнішньому середовищі [9].

Марченко В.В. зазначає, що як величина рівня фінансового забезпечення розвитку продуктивних сил, так і запас фінансової міцності підприємства, є важливими локальними критеріями під час обґрунтування тактичних і стратегічних управлінських рішень щодо забезпечення стабільного інноваційного розвитку підприємства [10]. Варава Л.М., Афанасьєв Є.В., Арутюнян А.Р. здійснили комплексну інтегровану діагностику рівня ефективності корпоративного управління на основі фінансово-економічних показників підприємства [11].

Привертають увагу дослідження, якими пропонуються нові методичні рішення у фінансовій діагностиці. Так, Кривов'язюк І.В. та Кость Я.О. висвітлюють питання математико-статистичного моделювання у фінансовій діагностиці підприємств [12].

Діагностиці фінансового управління в системі фінансового менеджменту аграрних підприємств та окремим її аспектам також приділяється значна увага науковцями. Найда А.В. та Тоткало І.А. виявили низку факторів, що стримують зростання прибутковості та рентабельності аграрних підприємств, серед яких недосконалість податкової політики в аграрному секторі, яка не є лояльною та не виконує стимулюючої функції, недоступність кредитних ресурсів [13].

Ряд наукових публікацій містить обґрунтування методичних підходів до аналізу та діагностики окремих аспектів фінансового управління. Бахчиванжи Л.А. та Пучко Н.С. здійснюють аналіз та діагностику дебіторської заборгованості в акціонерних товариствах з урахуванням особливостей акціонерної форми підприємств та запропонували економетричну модель для прогнозування дебіторської забор-

гованості та виявлення негативних факторів її формування. Авторами також запропоновані показники, що можуть бути використані в аналізі і діагностиці та аудиті дебіторської заборгованості [14]. Висвітлені та обґрунтовані у наукових публікаціях й такі аспекти аналізу та діагностики фінансів аграрних підприємств, як управління зростанням фінансових результатів та обсягів реалізації продукції [15], методика аналізу та планування прибутку [16], стратегія відтворення основних засобів аграрних підприємств [17], діагностика обліково-аналітичного забезпечення управління біологічними активами [18]. Окремі складові діагностики фінансового забезпечення та аналізу фінансового стану аграрних підприємств Одеської області знайшли відображення в публікаціях Конопльової О.І. [19], Морозюк Н.С., Стоянової-Коваль С.С., Губко В.І. [20], Лівінського А.І. [21].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз публікацій з питань діагностики фінансового стану аграрних підприємств вказує на відсутність комплексних досліджень та обґрунтування методичних підходів до діагностики управління розвитком фінансової діяльності малих суб'єктів господарювання аграрного сектора різних організаційно-правових форм та форм власності. Вимагають обґрунтування методи, система показників, взаємозв'язок факторів, що визначають ефективність управління фінансовим розвитком з урахуванням особливостей діяльності аграрних підприємств та багатоукладності аграрного сектора економіки України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є діагностика управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств Одеської області на основі оцінки ефективності та виявлення внутрішніх факторів її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор Одеської області характеризується багатоукладністю економіки, відмінною особливістю якої є наявність підприємств різних організаційно-правових форм, розмірів господарювання та форм власності, які накладають свій відбиток на формування фінансового потенціалу підприємств, їх фінансовий стан та потенційні можливості конкурентоспроможного функціонування. Необхідність забезпечення ефективного управління розвитком фінансової діяльності вимагає удосконалення наукового та методичного забезпечення з урахуванням

відзначених особливостей підприємств та умов невизначеності ринкової економіки.

Діагностика всіх аспектів управління, зокрема й підсистеми фінансового менеджменту вимагає належного інформаційного та аналітичного забезпечення. Емпіричною базою даного дослідження послужили показники фінансової звітності, зокрема «Звіту про фінансовий стан» та «Звіту про фінансові результати» сукупності п'ятнадцяти підприємств Одеської області, у складяких представлено 8 підприємств державної форми власності та 7 акціонерних підприємств: ДП ДГ «Комунар», ДП ДГ «Мирнопільське», ДП ДГ «Реконструкція», ДП ДГ «Жеребківське», ДП ДГ «Зелені Кошари», ДП ДГ «Покровське», ДП ДГ «Дачна», ПрАТ «Перемога», ПрАТ «Долинка», ПрАТ «Дружба», ПрАТ «Старосілля», ПрАТ «Ізмаїл-Наваско», ДП ДГ «Южний», ПАТ «Сонячне» та ПАТ «Мирний» [22].

Всі зазначені підприємства є типовими за розмірами господарювання, чисельністю штатних працівників протягом 2015–2020 рр. (у середньому 52 особи), а основним видом їх економічної діяльності за КВЕД України є 01.11 «Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур».

На основі даних фінансової звітності було розраховано 38 показників фінансового стану за період 2015–2020 років для п'ятнадцяти підприємств, тобто для кожного коефіцієнта отримано 90 досліджень. Описова статистика наведена у таблиці 1 та таблиці 2.

У результаті діагностики фінансового стану аграрних підприємств Одеської області за період 2015–2020 років було виявлено, що більшість з підприємств характеризується нормативним або наближеним до нього значенням за наступними показниками: коефі-

Таблиця 1

Описова статистика для показників з нормативним значенням, 2015–2020 рр.

Показники	Середнє значення	Медіана	Мінімум	Максимум	Стандартне відхилення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,5	0,0	0,0	25,2	4,4
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	7,3	1,0	-69,2	232,0	35,5
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,3	0,7	-6,0	9,2	1,7
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,2	0,1	0,0	0,9	0,2
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,3	0,4	-2,4	1,0	0,6
Маржа операційного прибутку	-6,8	12,6	-563	50,1	84,8
Маржа чистого прибутку	-14,1	1,3	-566	50,1	86,0
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	27,1	17,1	0,1	201,9	36,0
Коефіцієнт оборотності запасів	5,4	1,9	0,2	244,0	25,6
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	119,3	11,6	0,0	4748,7	546,5
Період одного обороту запасів	278	186	1	1715	284
Період погашення дебіторської заборгованості	204	21	2	4058	614
Період погашення кредиторської заборгованості	133	23	0	1204	229
Коефіцієнт поточної ліквідності	16,3	6,3	0,0	338,8	40,8
Коефіцієнт реінвестування	60,1	100,0	-546	640,0	104,7
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	11,0	0,6	0,0	412,1	46,1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	4,9	1,5	-18,3	54,8	9,4
Коефіцієнт фінансової автономії	0,8	0,9	0,1	1,0	0,2
Коефіцієнт фінансової стабільності	24,3	6,7	0,0	556,9	68,1
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,8	0,9	0,1	1,0	0,2

Джерело: обчислено на основі даних з [22]

цієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, коефіцієнт маневреності власного капіталу, період погашення дебіторської заборгованості, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансової стійкості. Попри це, в переважній кількості досліджуваних підприємств відзначалася тенденція до збільшення відхилення від норми маржі операційного прибутку, маржі чистого прибутку, коефіцієнта оборотності запасів, коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості, періоду погашення кредиторської заборгованості та співвідношення короткострокової кредиторської до дебіторської заборгованості.

Компаративний аналіз показників фінансового стану дозволив встановити, що у досліджуваних аграрних підприємств Одеської області, на відміну від показників по Україні, значно вищий рівень мають коефіцієнт оборотності оборотних активів, період виробничого циклу, період окупності активів, період окуп-

ності власного капіталу, коефіцієнт фондівдачі та частка основних засобів в активах, а коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів, період фінансового циклу, коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу та коефіцієнт стійкості економічного зростання набувають негативного значення. Зазначене вказує на гірший фінансовий стан досліджуваних підприємств у порівнянні із загальним галузевим рівнем.

Для виявлення точок впливу на фінансовий стан аграрних підприємств України проведено кореляційний аналіз 38-ми показників фінансового стану протягом 2015–2020 рр. (рис. 1).

Виявлені взаємозв'язки дозволяють розподілити їх на дві підсистеми, які між собою мають посередню кореляцію, а всередині – суттєву. Отже, при удосконаленні аграрними підприємствами політики управління дебіторською заборгованістю для зменшення періоду її погашення відбудуться такі позитивні зміни: збільшення маржі чистого та операційного прибутку, скорочення операційного та фінансового циклів, зменшення одного обороту обо-

Таблиця 2

Описова статистика для показників без нормативного значення, 2015–2020 рр.

Показники	Середнє значення	Медіана	Мінімум	Максимум	Стандартне відхилення
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,0	0,0	-0,9	0,6	0,2
Коефіцієнт мобільності активів	3,3	1,1	0,0	37,7	7,1
Коефіцієнт оборотності активів	0,7	0,6	0,0	2,0	0,4
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,1	0,9	0,0	4,1	0,9
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,7	1,5	0,0	10,4	1,5
Період виробничого циклу	278	186	1	1715	284
Період одного обороту оборотних активів	836	235	35	12317	2034
Період окупності активів	252	19	-58	14831	1565
Період окупності власного капіталу	109	14	-55	4620	492
Період операційного циклу	482	258	31	4228	694
Період фінансового циклу	349	195	-500	4181	645
Коефіцієнт покриття запасів	10,7	1,4	0,0	260,3	38,7
Коефіцієнт рентабельності активів	4,1	1,3	-39,4	53,0	14,3
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	5,0	1,7	-132	59,1	23,5
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	-1,1	0,0	-388	58,6	46,5
Коефіцієнт фондівдачі	6,5	2,9	0,0	67,4	11,8
Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	0,8	0,0	0,0	14,1	2,9
Частка основних засобів в активах	47,5	47,0	2,6	95,5	23,3

Джерело: обчислено на основі даних з [22]

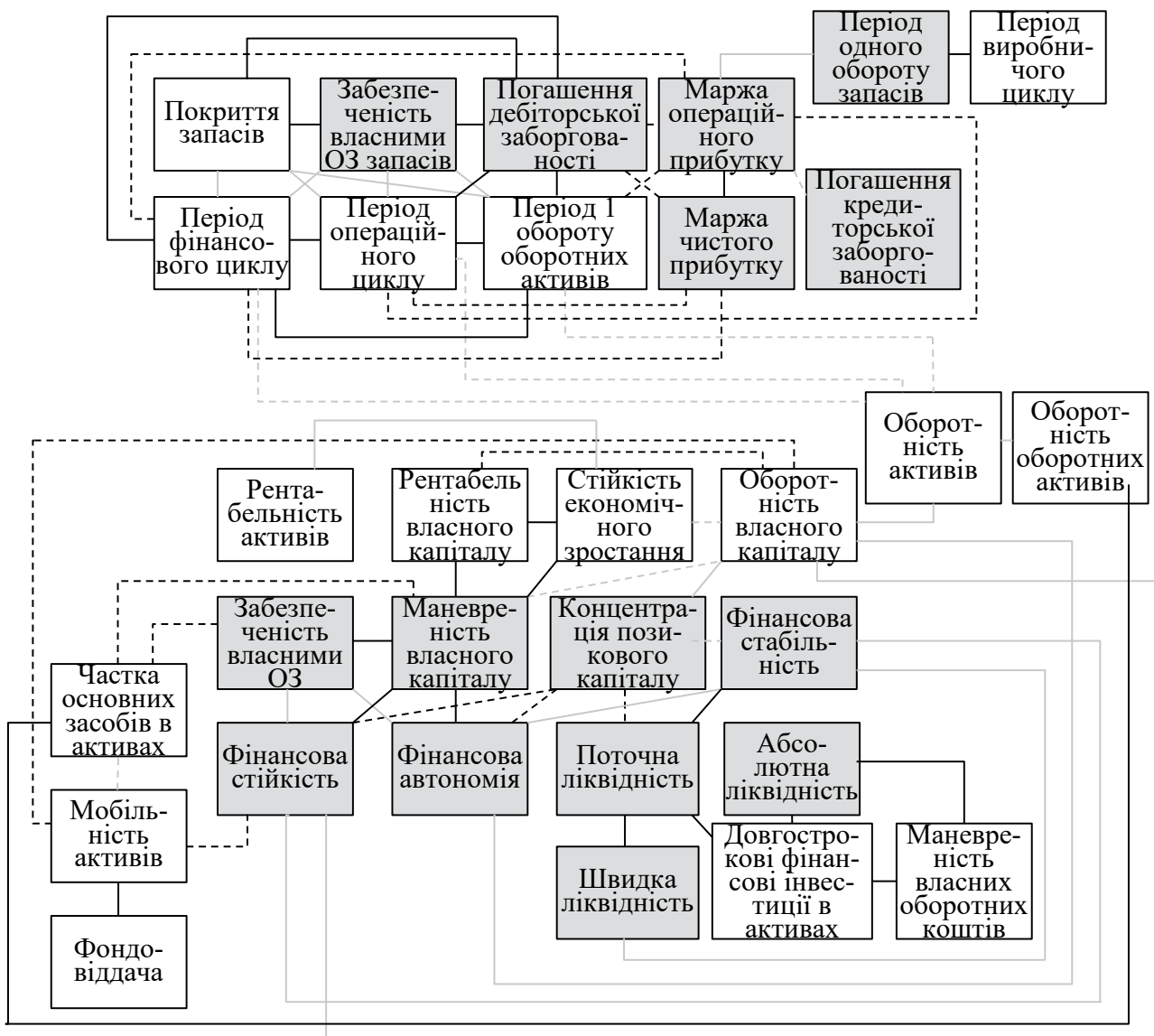
ротних активів. Важливим у даному процесі є контроль за дотриманням нормативного значення показника забезпечення власними оборотними засобами запасів та перевищення коефіцієнта покриття запасів одиниці.

Такі зміни також можуть сприяти певним позитивним змінам щодо періоду одного обороту запасів і тривалості виробничого циклу, а на решту показників фінансового стану підприємства буде здійснено несуттєвий вплив. У другій групі показників найбільше взаємозв'язків має коефіцієнт маневреності власного капіталу.

Так, зменшення обсягу необоротних активів та збільшення обсягу довгострокового

фінансування дозволить збільшити фінансову стійкість, фінансову автономію, стійкість економічного зростання, забезпеченість власними оборотними засобами та рентабельність власного капіталу.

Відтак, зазначені аграрні підприємства протягом досліджуваного періоду мали гірший фінансовий стан у порівнянні із галузевим рівнем, що спричинено негативною динамікою формування прибутку від операційної діяльності та чистого прибутку. Запропоновано забезпечити збалансування показників фінансового стану аграрних підприємств на основі здійснення впливу на ключові точки

Рис. 1. Схема взаємозв'язків між показниками фінансового стану аграрних підприємств Одеської області

*безперервна лінія вказує на позитивну кореляцію, пунктирна лінія – на від'ємну кореляцію; чорним кольором позначена висока кореляція (0,67 і більше), а сірим – від 0,5 до 0,67

Джерело: сформовано на основі даних з [22]

впливу, зміна яких сприятиме оптимізації решти показників на основі синергічного ефекту. Встановлено, що такими точками є період погашення дебіторської заборгованості та коефіцієнт маневреності власного капіталу.

Розраховані показники фінансового стану аграрних підприємств України являються основою для визначення показника ефективності управління розвитком фінансової діяльності зазначених підприємств, що є різницею «між одиницею та середнім арифметичним відношень абсолютних відхилень від норми показників фінансового стану у поточному році до максимальних відхилень протягом досліджуваного періоду» [23]. У результаті обчислень отримано коефіцієнти ефективності для п'ятнадцяти підприємств Одеської області (рис. 2).

Відтак, середній рівень ефективності управління розвитком фінансової діяльності п'ятнадцяти аграрних підприємств Одеської області зменшився на 10,3% за шість років. При цьому серед досліджуваних підприємств прослідковуються три тенденції:

1) тенденція до зростання рівня коефіцієнта: ДП ДГ «Реконструкція» (на 17,5% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.), ДП ДГ «Зелені Кошари» (на 15,6% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.), ПрАТ «Перемога» (на 12,8% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.) та ПрАТ «Долинка» (на 16,9% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.);

2) тенденція до незначного зниження ефективності управління розвитком фінансової діяльності (до 20%): ДП ДГ «Комунар» (на 1,3% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.), ДП ДГ «Мирнопільське» (на 10,1% у 2020 р. у

порівнянні з 2015 р.), ДП ДГ «Жеребківське» (на 12,2% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.), ДП ДГ «Покровське» (на 10,6% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.), ДП ДГ «Дачна» (на 19,3% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.), ПрАТ «Дружба» (на 14,8% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.) та ПАТ «Сонячне» (на 7,9% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.);

3) тенденція до значного зниження ефективності управління розвитком фінансової діяльності (більше 20%): ПрАТ «Старосілля» (на 44,1% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.), ПрАТ «Ізмаїл-Наваско» (на 47,1% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.), ДП ДГ «Южний» (на 25,4% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.) та ПАТ «Мирний» (на 24,6% у 2020 р. у порівнянні з 2015 р.).

Так як на рівні підприємства змінам піддаються лише фактори внутрішнього середовища, проведемо регресійний аналіз ефективності управління розвитком фінансової діяльності на основі таких факторів:

– кадрове забезпечення – середньорічна кількість працівників;

– рівень спеціалізації – одиниця поділена на кількість видів економічної діяльності за кожним досліджуваним аграрним підприємством;

– доступність джерел фінансування – кількість доступних джерел фінансування за кожним досліджуваним аграрним підприємством;

– темп зростання розміру підприємства – темп зростання балансової вартості активів;

– земля – урожайність сільськогосподарських культур.

Описова статистика для регресійної моделі наведена в таблиці 3.

Таблиця 3

Описова статистика для регресійної моделі, 2015–2020 рр.

Показники	Умовні позначення	Середнє значення	Медіана	Мінімум	Максимум	Кількість спостережень
Ефективність, %	E	65,50	69,35	24,86	85,33	90
Кількість працівників, осіб	SP	49	45	4	125	90
Рівень спеціалізації, %	SL	12,74	11,11	3,85	25,00	90
Кількість джерел фінансування	F	4	4	2	6	90
Темп зростання балансової вартості активів, %	B	111,30	105,83	57,29	197,07	90
Урожайність сільськогосподарських культур з розрахунку на 1 га, ц	H	30,24	32,04	4,32	68,00	90

Джерело: обчислено на основі даних з [22]

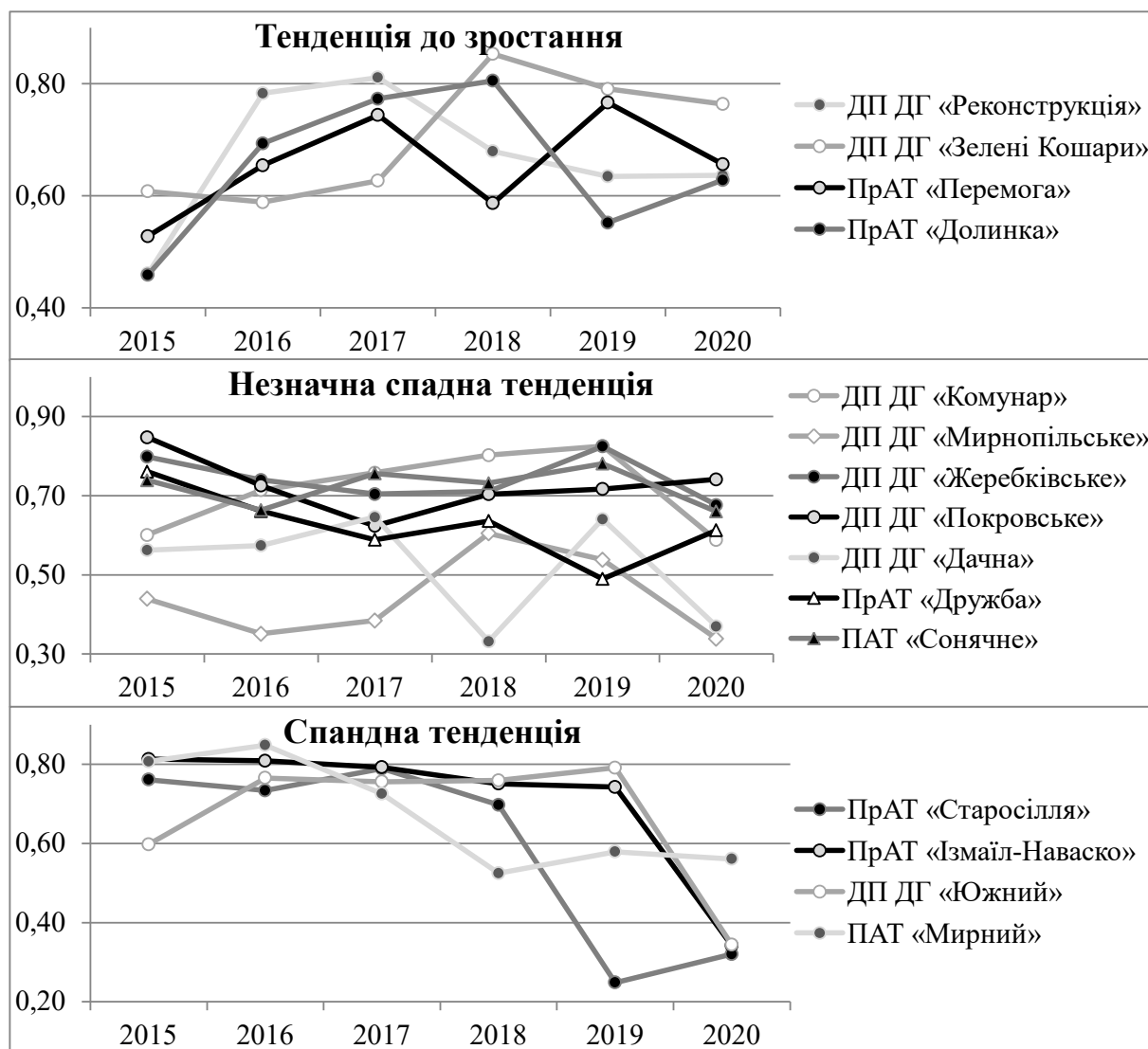

Рис. 2. Коефіцієнти ефективності управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств, 2015–2020 рр.

Джерело: обчислено на основі даних з [22]

У результаті регресійного аналізу отримано наступну функціональну залежність (1).

$$E=28,39+0,15\cdot SP+0,62\cdot SL+0,54\cdot F+0,13\cdot B+0,16\cdot H; \quad (1)$$

Дана рівність дозволяє стверджувати наступне:

1. Ефективність розвитку фінансової діяльності аграрних підприємств України залежить від кількості працівників, рівня спеціалізації, кількості джерел фінансування, темпу зростання балансової вартості активів та урожайності сільськогосподарських культур. Зазначені фактори на 46,2% впливають на ефективність управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств України, адже коефіцієнт $R^2=0,462$. Решта впливу припадає на фактори місцевого, національного та міжнародного середовища.

2. Між кількістю штатних працівників аграрних підприємств та ефективністю управління розвитком фінансової діяльності існує прямопропорційна залежність, тобто при збільшенні кількості працівників на 10 осіб коефіцієнт ефективності зростає на 1,5 відсоткових пунктів.

3. Кожен додатковий вид економічної діяльності ускладнює процес управління розвитком фінансової діяльності аграрного підприємства. Збільшення рівня спеціалізації на 10% дозволяє підвищити рівень коефіцієнта ефективності управління розвитком фінансової діяльності аграрного підприємства на 6,2%. Серед досліджуваних підприємств найбільша кількість видів діяльності здійснювало ДП ДГ «Южний» (26). При зменшенні кіль-

кості видів діяльності до 25-ти рівень спеціалізації збільшиться на 0,2%, а коефіцієнт на 0,1%, а при зменшенні до 20-ти рівень спеціалізації становитиме 5%, а коефіцієнт зросте на 0,7%. За умови зменшення кількості видів діяльності ДП ДГ «Зелені Кошари» з 20-ти до 19-ти ефективність управління збільшиться на 0,2%, а при зменшенні до 16-ти – на 0,8%. Зменшення кількості видів діяльності ДП ДГ «Жеребківське» з 16-ти до 15-ти дозволить підвищити ефективність управління розвитком фінансової діяльності підприємства на 0,3%. Скорочення видів діяльності ДП ДГ «Реконструкція» з 14-ти до 13-ти сприятиме збільшенню рівня коефіцієнта на 0,3%. Підвищення рівня спеціалізації ДП ДГ «Мирнопільське», ДП ДГ «Покровське» та ДП ДГ «Дачна» до 9,1% (з 12-ти до 11-ти КВЕД) дозволить збільшити зазначений коефіцієнт на 0,5%. Зменшення кількості видів діяльності ПрАТ «Перемога» та ПрАТ «Старосілля» з 9-ти до 8-ми збільшить рівень коефіцієнта на 0,9 відсоткових пунктів. Збільшення рівня спеціалізації ПрАТ «Дружба» з 16,7% до 20% дозволить підвищити ефективність управління розвитком фінансової діяльності на 2,1%. При зменшенні кількості видів діяльності ПрАТ «Долинка», ПрАТ «Ізмаїл-Наваско» та ПАТ «Сонячне», ДП ДГ «Комунар» з 5-ти до 4-х коефіцієнт зросте на 3,1 відсоткових пунктів, а при зменшенні кількості видів діяльності ПАТ «Мирний» з 4-х до трьох коефіцієнт ефективності зросте на 5,2 відсоткових пунктів.

Дана тенденція пояснюється тим, що кожна додаткова економічна діяльність ускладнює систему взаємозв'язків між внутрішніми процесами підприємства, тобто забезпечення оптимального розвитку потребує більше часу на виявлення закономірностей перебігу процесів та підбір оптимальних управлінських рішень.

4. Кожне додаткове джерело фінансування збільшує показник ефективності управління розвитком фінансової діяльності аграрного підприємства на 0,5%. Це пояснюється тим, що диверсифікованість зовнішнього фінансування дозволяє зменшити ризики залучення капіталу, а також обирати найбільш економічно вигідні фінансові інструменти.

5. Темп зростання балансової вартості активів здійснює прямопропорційний вплив на ефективність управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств. Отже, при зростанні балансової вартості активів на

10% коефіцієнт збільшиться на 1,3 відсоткових пунктів.

5. Між урожайністю сільськогосподарських культур та ефективністю управління розвитком фінансової діяльності аграрного підприємства існує прямопропорційна залежність. Рівність (1) вказує на те, що збільшення урожайності на 1 ц з розрахунку на 1га дозволяє збільшити коефіцієнт ефективності на 0,16 відсоткових пунктів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що попри достатність власних оборотних засобів для забезпечення виробничо-збутового процесу в умовах обмеженості позикових коштів, достатність власного капіталу для фінансування активів, достатність оборотних активів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями, вчасне погашення дебіторської заборгованості клієнтами, а також наявність фінансової автономії, стабільності та стійкості, аграрні підприємства Одеської області неефективно управляють запасами та кредиторською заборгованістю, а також мають недостатній рівень маржі чистого прибутку та маржі операційного прибутку. Компаративний аналіз показників без нормативного значення дозволив встановити, що досліджувані аграрні підприємства мали гірший фінансовий стан у порівнянні зі станом по Україні. На основі кореляційного аналізу сформовано схему взаємозв'язків між показниками фінансового стану аграрних підприємств, що дозволила виявити точки впливу, оптимізація яких завдяки синергічному ефекту дозволяє нормалізувати решту показників. Визначено, що такими точками є період погашення дебіторської заборгованості та коефіцієнт маневреності власного капіталу.

Результати оцінки ефективності управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств Одеської області дозволив виявити тенденцію до зростання коефіцієнтів у чотирьох аграрних підприємствах, тенденцію до незначного зменшення у семи аграрних підприємствах та тенденцію до значного зменшення у решти досліджуваних підприємств. За допомогою регресійного аналізу доведено, що на рівень ефективності управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств позитивно впливають кількість працівників, рівень спеціалізації, кількість джерел фінансування, темп зростання балансової вартості активів та урожайність сільськогосподарських культур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Suciú Gheorghe, Bârsan Pipu-Nicolae Financial diagnosis of a company's activities. *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series*, Issue 6/2013. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/27252668.pdf> (дата звернення: 09.08.2021).
2. Suciú Gheorghe Diagnosis of financial equilibrium. *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series*, Issue 2/2013. С. 273–276. URL: <http://docplayer.net/10950215-Diagnosis-of-financial-equilibrium.html>
3. Копчак Ю.С. Проблеми діагностики фінансового стану і стійкості функціонування підприємства. *Вісник СумДУ*. 2016. № 9(68). С. 23–34.
4. Лук'янова В.В., Лабунець О.О. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його поліпшення. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Випуск 2(07). С. 66–69.
5. Мицишин О.Л., Федорович І.С. Діагностика фінансового стану як інструмент ефективного управління розвитком підприємства. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури*. С. 654–655. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 25.05.2021).
6. Горбунова А.В. Удосконалення механізму діагностики фінансового стану підприємства. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 2. С. 15–28.
7. Підхонний О.М. Діагностика фінансового стану підприємства. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2017. Вип. 23. С. 234–237.
8. Маринич І.А., Дзіковський І.І. Сучасні підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.1. С. 105–108.
9. Левченко Н.М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 2. С. 114–117. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2012/32.pdf (дата звернення: 25.05.2021)
10. Марченко В.В. Моніторинг і діагностика рівня забезпечення стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 39-1. С. 99–104.
11. Варава Л.М., Афанасьєв Є.В., Арутюнян А.Р. Комплексна інтегрована оцінка рівня ефективності корпоративного управління на основі фінансово-економічних показників підприємства. *Актуальні проблеми сучасного менеджменту* : колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М. Варава. Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2018. 203 с.
12. Кривов'язюк І.В., Кость Я.О. Математико-статистичне моделювання у фінансовій діагностиці підприємств. *Ефективна економіка*. 2010. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=208#> (дата звернення: 30.05.2021).
13. Найда А.В., Тоткало І.А. Напрями підвищення економічної ефективності господарської діяльності аграрних підприємств. *Аграрний вісник Причорномор'я, серія «Економічні науки»*. 2018. Випуск 89. С. 83–91.
14. Бахчиванжи Л.А., Пучко Н.С. Шляхи удосконалення методики аналізу і аудиту дебіторської заборгованості в аграрних акціонерних товариствах: економетричний аспект. *Аграрний вісник Причорномор'я. Серія «Економічні науки»*. 2018. Випуск 89. С. 143–152.
15. Пармаклі Д., Деркач Т., Бахчиванжи Л. Методика розрахунків прямого і супутнього ефекту зростання обсягів реалізації продукції в агропромислових підприємствах. *Світ фінансів*. 2019. № 3(60). С. 87–98.
16. Пармаклі Д.М., Деркач Т.В., Бахчиванжи Л.А. Методичний інструментарій прогнозування прибутку у бізнес-плануванні підприємницької діяльності підприємств аграрного сектора. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2020. Т. 25. Випуск 6(85). С. 158–166.
17. Бахчиванжи Л.А., Кіщенко А.М. Обґрунтування стратегії відтворення основних засобів аграрних підприємств. *Аграрний вісник Причорномор'я*. Одеса, 2017. Вип. 86. С. 18–33.
18. Бахчиванжи Л.А., Златов М.М. Діагностика стану обліково-аналітичного забезпечення управління поточними біологічними активами тваринництва у сільськогосподарських кооперативах. *Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове фахове видання*. Випуск 15, лютий 2017 р. URL: <http://global-national.in.ua/issue-15-2017> (дата звернення: 30.05.2021).
19. Конопльова О.І. Оцінка ефективності фінансового забезпечення аграрних підприємств. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2011. № 60. URL: <http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/294/1/Konopleva.pdf> (дата звернення: 30.06.2021).
20. Морозюк Н.С., Стоянова-Коваль С.С., Губко В.І. Аналіз фінансових результатів СВК «Дружба» в розрізі сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області. *Вісник Одеського національного університету*. 2015. № 6. С. 252–258.
21. Лівінський А.І. Оцінка діяльності м'ясопереробних підприємств за показниками їх фінансового стану. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. Випуск 12(17). С. 87–90.

22. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Бази даних. Емітенти. URL: <https://smida.gov.ua/> (дата звернення: 12.07.2021).

23. Барбінягра О.М. Оцінка ефективності управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств. *The Scientific Heritage*. 2021. № 69(1). С. 6–11.

REFERENCES:

1. Gheorghe S., Pipu-Nicolae B. (2013) Financial diagnosis of a company's activities. *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series*, no.6. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/27252668.pdf> (accessed 9 August 2021).

2. Gheorghe S. (2013) Diagnosis of financial equilibrium. *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series*, no. 2, pp. 273–276. Available at: <http://docplayer.net/10950215-Diagnosis-of-financial-equilibrium.html>

3. Kopchak Yu.S. (2016) Problemy diahnostryky finansovoho stanu i stiiikosti funktsionuvannia pidpriemstva [Problems of diagnostics of a financial condition and stability of functioning of the enterprise]. *Visnyk SumDU*, no. 9(68), pp. 23–34.

4. Lukianova V.V., Labunets O.O. (2018) Diahnostryka finansovoho stanu pidpriemstva ta shliakhy yoho polipshennia [Diagnosis of the financial condition of the enterprise and ways to improve it]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, vol. 2(07), pp. 66–69.

5. Myshchysyn O.L., Fedorovych I.S. (2015) Diahnostryka finansovoho stanu yak instrument efektyvnoho upravlinnia rozvytkom pidpriemstva [Diagnosis of financial condition as a tool for effective management of enterprise development]. *Problemy formuvannia ta rozvytku innovatsiinoi infrastruktury*, pp. 654–655. Available at: <http://ena.lp.edu.ua> (accessed 25 May 2021).

6. Horbunova A. V. (2014) Udoskonalennia mekhanizmu diahnostryky finansovoho stanu pidpriemstva [Improving the mechanism for diagnosing the financial condition of the enterprise]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 2, pp. 15–28.

7. Pidkhomnyi O.M. (2017) Diahnostryka finansovoho stanu pidpriemstva [Diagnosis of the financial condition of the enterprise]. *Ekonomichni nauky. Seriiia «Oblik i finansy»*, vol. 23, pp. 234–237.

8. Marynych I.A., Dzikovskiy I.I. (2010) Suchasni pidkhody do diahnostryky finansovoho potentsialu pidpriemstva [Modern approaches to the diagnosis of the financial potential of the enterprise]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 20.1, pp. 105–108.

9. Levchenko N.M. (2012) Finansovyi potentsial pidpriemstva: sutnist ta pidkhody do diahnostryky [The financial potential of the enterprise: the essence and approaches to diagnosis]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 2, pp. 114–117. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2012/32.pdf (accessed 25 May 2021).

10. Marchenko V.V. (2019) Monitorynh i diahnostryka rivnia zabezpechennia stratehichnoho upravlinnia innovatsiynym rozvytkom pidpriemstva [Monitoring and diagnostics of the level of providing strategic management of innovative development of the enterprise]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 39–1, pp. 99–104.

11. Varava L.M., Afanasiev Ye.V., Arutiunian A.R. (2018) Kompleksna intehrovana otsinka rivnia efektyvnosti korporatyvnoho upravlinnia na osnovi finansovo-ekonomichnykh pokaznykiv pidpriemstva [Comprehensive integrated assessment of the level of efficiency of corporate governance based on financial and economic indicators of the enterprise]. *Aktualni problemy suchasnoho menezhmentu: kolektyvna monohrafiia / za zah. red. d-ra ekon. nauk, prof. L.M. Varavy. Kryvyi Rih: Vyd. R.A. Kozlov*, 203 p. (in Ukrainian)

12. Kryvoviazuk I.V., Kost Ya.O. (2010) Matematyko-statystychni modeliuvannia u finansovii diahnostrytsii pidpriemstv [Mathematical and statistical modeling in financial diagnostics of enterprises]. *Efektivna ekonomika*, no. 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=208#> (accessed 30 May 2021).

13. Naida A.V., Totkalo I.A. (2018) Napriamy pidvyshchennia ekonomichnoi efektyvnosti hospodarskoi diialnosti ahrarnykh pidpriemstv [Directions for increasing the economic efficiency of economic activity of agricultural enterprises]. *Ahrarnii visnyk Prychornomoria. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, vol. 89, pp. 83–91.

14. Bakhchyvanzhy L.A., Puchko N.S. (2018) Shliakhy udoskonalennia metodyky analizu i audytu debitorskoi zaborhovanosti v ahrarnykh aktsionernykh tovarystvakh: ekonometrychnyi aspekt [Ways to improve the methodology of analysis and audit of receivables in agricultural joint stock companies: econometric aspect]. *Ahrarnii visnyk Prychornomoria. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, vol. 89, pp. 143–152.

15. Parmakli D., Derkach T., Bakhchyvanzhy L. (2019) Metodyka rozrakhunkiv priamoho i suputnoho efektu zrostantia obsiahiv realizatsii produktsii v ahropromyslovykh pidpriemstvakh [Methods of calculating the direct and concomitant effect of growth in sales in agro-industrial enterprises]. *Svit finansiv*, no. 3(60), pp. 87–98.

16. Parmakli D.M., Derkach T.V., Bakhchyvanzhy L.A. (2020) Metodychni instrumentarii prohnozuvannia prybutku u biznes-planuvanni pidpriemnytskoi diialnosti pidpriemstv ahrarnoho sektora [Methodical tools for profit

forecasting in business planning of entrepreneurial activity of enterprises of the agricultural sector]. *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova*, vol. 25, no. 6(85), pp. 158–166.

17. Bakhchyvanzhy L.A., Kishchenko A.M. (2017) Obgruntuvannia stratehii vidtvorennia osnovnykh zasobiv ahrarnykh pidpriemstv [Substantiation of the strategy of reproduction of fixed assets of agricultural enterprises]. *Ahrarnyi visnyk Prychornomia*, vol. 86, pp. 18–33.

18. Bakhchyvanzhy L.A., Zlatov M.M. (2017) Diahnostyka stanu oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia potochnymy biolohichnymy aktyvamy tvarynnytstva u silskohospodarskykh kooperatyvakh [Diagnosis of the state of accounting and analytical support for the management of current biological assets of live-stock in agricultural cooperatives]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 15, liutyi 2017 r. Available at: <http://global-national.in.ua/issue-15-2017> (accessed 30 May 2021).

19. Konoplova O.I. (2011) Otsinka efektyvnosti finansovoho zabezpechennia ahrarnykh pidpriemstv [Evaluation of the effectiveness of financial support of agricultural enterprises]. *Ahrarnyi visnyk Prychornomia*, no. 60. Available at: <http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/294/1/Konopleva.pdf> (accessed 30 June 2021).

20. Moroziuk N.S., Stoianova-Koval S.S., Hubko V.I. (2015) Analiz finansovykh rezultativ SVK «Druzhba» v rozrizi silskohospodarskykh pidpriemstv Saratskoho raionu Odeskoi oblasti [Analysis of financial results of Druzhba Agricultural Complex in terms of agricultural enterprises of Saratsky district of Odessa region]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu*, no. 6, pp. 252–258.

21. Livynskiy A.I. (2017) Otsinka diialnosti miasopererobnykh pidpriemstv za pokaznykamy yikh finansovoho stanu [Evaluation of meat processing enterprises according to their financial condition]. *Visnyk Cumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriiia «Ekonomika i menedzhment»*, no. 12(17), pp. 87–90.

22. Stock Market Infrastructure Development Agency of Ukraine. Database. Emitenty [Issuers]. Available at: <https://smida.gov.ua/> (accessed 12 July 2021).

23. Barbiniahra O.M. (2021) Otsinka efektyvnosti upravlinnia rozvytkom finansovoi diialnosti ahrarnykh pidpriemstv [Effectiveness evaluation for the financial activities development management of agricultural enterprises]. *The Scientific Heritage*, no. 69(1), pp. 6–11.